

สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดระบบและการเข้าถึงความรู้ ด้านวัฒนธรรมไทย

Knowledge organization System and Access of Thai Cultural Knowledge

พรอนันต์ เอี่ยมขจรชัย¹
ลำปาง แม่่นมาตย์¹

Porn-anant Iamkhajornchai
Lampang Manmart

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดระบบ (Organizing) และการเข้าถึง (Accessing) ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย วิธีการศึกษาใช้วิธีการสังเคราะห์สภาพความเป็นจริงและการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่จัดการและให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย 5 หน่วยงานด้วยการสัมภาษณ์บุคลากรผู้รับผิดชอบในการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมและผู้ใช้บริการจำนวน 37 คน โดยใช้แบบวิเคราะห์ข้อมูลและแบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ทุกหน่วยงานมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการและให้บริการสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและการจัดการความรู้ตามกระบวนการจัดการทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด ได้แก่ การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ การวิเคราะห์และทำรายการทรัพยากรสารสนเทศและการให้บริการสารสนเทศ การจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การจัดระบบตามระบบการจัดระบบ

¹ สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Information Science Department, Faculty of Humanities & Social Sciences, Khon Kaen University

ความรู้สากล เช่น ระบบทศนิยมดิวอี้ และระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เป็นต้น และ 2) การพัฒนาระบบขึ้นใช้เองเพื่อใช้จัดระบบสำหรับสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ของหน่วยงานเป็นหลัก ทุกหน่วยงานมีความต้องการของระบบการจัดระบบความรู้ ด้านวัฒนธรรมไทยเพื่อการจัดหมวดหมู่ความรู้ และจัดการความรู้ได้อย่างครอบคลุม เป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นและใช้งานง่าย ผู้ใช้บริการเข้าถึงและใช้ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย เพื่อประกอบการเรียนในหลักสูตร ค้นคว้าวิจัย และประกอบการทำงาน ส่วนใหญ่ใช้ความรู้ เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม อาหารไทย งานสถาปัตยกรรม งานทัศนศิลป์ และงาน วรรณกรรม นอกจากนี้ 5 หน่วยงานแล้ว ผู้ใช้เข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยจากฐานข้อมูล ออนไลน์และเครื่องมือช่วยค้น ติดต่อขอข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและบุคคลในชุมชน รวมถึง หน่วยงานที่รวบรวมและให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ปัญหาในการจัดการและ เข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ประกอบด้วย 1) หน่วยงานไม่มีคอลเลกชันเฉพาะด้าน วัฒนธรรมไทย ไม่สามารถจัดระบบที่เหมาะสมกับเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้ และ ระบบที่หน่วยงานพัฒนาขึ้นเอง ไม่เป็นไปตามมาตรฐานการจัดระบบความรู้ ซึ่งส่งผลต่อ การจัดระบบความรู้ 2) ผู้ใช้ประสบปัญหาทรัพยากรสารสนเทศไม่มีความทันสมัย เนื้อหา ที่ไม่เฉพาะเจาะจง ไม่มีคอลเลกชันเฉพาะด้านวัฒนธรรมไทย ไม่มีหมวดหมู่เฉพาะ ด้านวัฒนธรรม เลขหมวดหมู่ไม่สามารถระบุเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่เฉพาะ เจาะจงได้ ไม่สามารถใช้คำสำคัญที่เฉพาะเจาะจงหรือชื่อเรื่องสืบค้นและเข้าถึงความรู้ ด้านวัฒนธรรมไทย ทำให้ผลการสืบค้นไม่ตรงกับความต้องการ เข้าถึงและใช้งานไม่สะดวก ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติงานและผู้ให้บริการมีความต้องการให้มีระบบการจัดระบบความรู้ ด้านวัฒนธรรมไทยเพื่อใช้ในการจัดหมวดหมู่ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ซึ่งจะทำให้ สามารถติดตามและเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

คำสำคัญ: ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย การจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย การเข้าถึง ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

Abstract

The aim of this study was to explore current situation and problems of Thai cultural knowledge organizing system and an access to the Thai cultural

knowledge using method of observing actual operations of 5 agencies that manage and provide Thai cultural knowledge services. Interviews of 37 service providers and users using analysis and interview forms were conducted. The study findings indicated that all 5 agencies intended to manage and provide Thai cultural knowledge service using information resource management processes: information resource acquisition, information resource classification and cataloging, and provision of information resources. Thai cultural knowledge system organization can be classified into 2 approaches using 1) international classification systems, such as Library of Congress Classification System (LC) and Dewey Decimal Classification System (DC), and 2) in-house system development for classifying Thai cultural information and knowledge in each agency. All agencies expressed their needs for knowledge organization system for classifying and managing Thai cultural knowledge. The system should be flexible, and easily accessible for users to retrieve the information and knowledge for studying, researching and working, such as Thai cultural heritage knowledge, Thai food, architecture, visual arts and literature. In addition to 5 agencies, users could access Thai cultural knowledge from online databases, search engines, experts, community individuals, and other agencies which collected and provided cultural information. The analysis of data also revealed several problems concerning the access to Thai cultural knowledge: lacking Thai cultural collections in the service agencies, unavailability of appropriate system for organizing Thai cultural knowledge, lacking universal standardization of self-developed knowledge organizing system, outdated knowledge resources, unavailability of classification notation for Thai cultural knowledge, inaccessibility to Thai cultural knowledge through the use of key terms or titles leading to searching inconvenience and obtaining unattainable search results.

Keywords: Thai Cultural Knowledge, Knowledge Organization, Thai Cultural Knowledge Access

บทนำ

ความรู้ด้านวัฒนธรรม หมายถึง แนวคิด ตัวแทน กระบวนการ รวมถึงขั้นตอน และกิจกรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันโดยชุมชนที่แสดงออกในรูปของความเชื่อ ภาษา สัญลักษณ์ และกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะอันโดดเด่นของชุมชนซึ่งได้รับการสั่งสมและสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และยากต่อการลอกเลียนแบบมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ ความรู้ด้านวัฒนธรรมอาจแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มมรดกทางวัฒนธรรม กลุ่มงานศิลปะ กลุ่มสื่อ และกลุ่มงานสร้างสรรค์ตามลักษณะงาน (UNCTAD, 2010) ด้วยความที่ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทำให้แต่ละประเทศได้นำความรู้ด้านวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าของประเทศมาใช้เป็นทุนพื้นฐานที่สำคัญใช้ร่วมกับความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร่วมกับความรู้ด้านการออกแบบมาใช้ในการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์และพัฒนาเพื่อผลิตสินค้าและบริการ รวมถึงการนำแนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการส่งเสริมและกระตุ้นการอุปโภคตามความต้องการของประชาชน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) (Howkins, 2001) ด้วยเหตุนี้ทุกประเทศในโลกจึงพยายามที่จะนำความรู้ด้านวัฒนธรรมมาใช้งานในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการ เช่น สหราชอาณาจักรได้กำหนดนโยบายของประเทศด้วยการตั้งกลุ่มงานสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ วิจัยและพัฒนา ผลิตภัณฑ์และบริการจากความรู้ภูมิปัญญาของประเทศเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ตลอดจนประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ไต้หวัน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เป็นต้น (Kong, Gibson, Khoo & Semple, 2006) ซึ่งผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ส่วนใหญ่ ได้แก่ สินค้าที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ สิ่งพิมพ์ และสินค้าที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะ หัตถกรรม และการศิลปะการแสดง (UNCTAD, 2010) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างศักยภาพในการแข่งขันของแต่ละประเทศที่มีผลทำให้ประเทศต่างๆ สนใจและให้ความสำคัญในการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมยังเป็นปัญหา สำหรับการใช้และการเข้าถึงความรู้ด้านนี้ของผู้ใช้ในประเทศไทยยังประสบปัญหาทั้งในด้านการรวบรวม การจัดเก็บ และการเข้าถึงความรู้ นอกจากนี้ ยังไม่สามารถระบุ

ขอบเขตและจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้ จึงส่งผลต่อการติดตาม เข้าถึง และใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

จากปัญหาดังกล่าวแต่ละประเทศจึงพยายามที่จะหาแนวทางในการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมให้อยู่ในสภาพที่ใช้ประโยชน์ได้ทั้งด้านการรวบรวมความรู้ การจัดระบบ การจัดเก็บและค้นคืนความรู้ นั้น เช่น ประเทศออสเตรเลียได้พัฒนาการจัดหมวดหมู่วัฒนธรรมและการนันทนาการออสเตรเลีย (The Australian Culture and Leisure Classifications) (Edwards, 2001) และประเทศแคนาดาได้พัฒนากรอบความคิดสำหรับข้อมูลสถิติด้านวัฒนธรรมแคนาดา (Canadian Framework for Culture Statistics) (Statistics Canada, 2011) เป็นต้น แต่เนื่องจากความรู้ด้านวัฒนธรรมเป็นความรู้ที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น รัฐควิเบกซึ่งเป็นรัฐหนึ่งของประเทศแคนาดาที่ประชาชนเชื้อสายฝรั่งเศสและมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากรัฐและเขตการปกครองอื่นของแคนาดาจึงได้จัดทำระบบการจัดหมวดหมู่วัฒนธรรมและกิจกรรมการสื่อสารรัฐควิเบก (Quebec Culture and Communications Activity Classification System) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดและจำแนกกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานจากวัฒนธรรมและการสื่อสารของรัฐควิเบก รวมถึงเป็นการสะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของรัฐควิเบก และสงวนรักษาและดำรงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของรัฐควิเบก (Routhier, 2006)

สำหรับประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศหนึ่งที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยเช่นเดียวกัน โดยแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550 - 2559 ที่ให้ความสำคัญในการรวบรวมความรู้ทางด้านวัฒนธรรมไทย ประกอบกับกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ของประเทศด้านวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศไทยมีรายได้และความมั่งคั่งจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และบริการทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น (Ministry of Culture, 2017) กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินโครงการรากวัฒนธรรม “ของดีบ้านฉัน” โดยเป็นโครงการที่มุ่งเน้นการรวบรวมและการจัดหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเจ้าของวัฒนธรรมเพื่อนำความรู้เหล่านี้มาใช้ในการสืบสาน

สร้างสรรค์ สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (Ministry of Culture, 2013) ซึ่งจากการดำเนินโครงการได้มุ่งแสวงหา รวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นของท้องถิ่น 8 ด้าน ได้แก่ อาหาร การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ประเพณี ภาษาและวรรณกรรม พื้นบ้าน อาชีพ ความเชื่อและพิธีกรรม และศิลปะพื้นถิ่น เพื่อนำความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ได้มาใช้ในการสืบสาน สร้างสรรค์ สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ รวมถึงการส่งเสริมความรัก ความผูกพัน ความหวงแหน และความภาคภูมิใจในความรู้ด้านวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งยังไม่มีมีการกำหนดแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่ถูกรวบรวมไว้

ทั้งนี้ในการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยพบว่า มีบางหน่วยงานที่ดำเนินการพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรม เช่น สถาบันทักษิณคดีศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ ได้พัฒนาระบบจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมตามแนวคิดทางคติชนวิทยาเป็นสำคัญ (Jantipa, 2007) หอสมุดตำรงราชานุภาพใช้ระบบการจัดหมวดหมู่พิเศษสำหรับจัดหมวดหมู่ให้กับเอกสารข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และหนังสือต้นฉบับตัวเขียนของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (Prince Damrong Rajanupab Library, 2104) และกลุ่มคลังข้อมูลมรดกภูมิปัญญา สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กระทรวงวัฒนธรรม จำแนกและกำหนดรายละเอียดของสาขามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามท้องที่การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) (Institute of Cultural Studies, 2013) เมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของระบบการจัดระบบความรู้ตามแนวคิดของ Taylor (2004) ได้แก่ แนวคิดการจัดระบบ ขอบเขตของระบบ โครงสร้างของระบบ ลักษณะการลำดับความสัมพันธ์ และคุณลักษณะพิเศษของความรู้ พบว่า ทุกระบบมีแนวคิดการจัดระบบที่คล้ายคลึงกันโดยพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการจัดระบบความรู้ทรัพยากรสารสนเทศที่แต่ละหน่วยงานจัดหา รวบรวมและจัดเก็บเท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยทั้งหมด ทุกระบบได้มีการกำหนดขอบเขตและโครงสร้างของระบบอย่างชัดเจนด้วยการกำหนดหมวดหมู่ใหญ่และหมวดหมู่ย่อยตามขอบเขตและวัตถุประสงค์ของระบบ ทั้งนี้แต่ละระบบยังไม่มีมีการกำหนดลำดับความสัมพันธ์และคุณลักษณะพิเศษเฉพาะของระบบซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบต่อไป เพื่อให้สามารถนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในปัจจุบันได้มีการศึกษาการพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

ในบางกลุ่มเนื้อหา หรือเอกสารบางประเภท เช่น กรอบแนวคิดระบบการจัดระบบความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย (Nuntapichai, 2011) และการวิเคราะห์และการจัดหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณที่ปริวรรตแล้ว (Phtarakiatcharoen, 2013) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ระบบการจัดระบบความรู้หรือระบบการจัดหมวดหมู่ดังกล่าวไม่สามารถใช้งานกับความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้อย่างครอบคลุม ครบถ้วน และสมบูรณ์

ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานมาใช้ประกอบในการพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมในหน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทย พร้อมกับรวบรวมความต้องการเกี่ยวกับระบบที่ใช้ในการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้อีกประเด็นสำคัญคือผู้ใช้ การพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ทุกระบบนั้นต้องใช้ข้อมูลในส่วนที่เป็นพฤติกรรมการเข้าถึงความรู้ ความต้องการของผู้ใช้จึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมและการเข้าถึงความรู้ของผู้ใช้ ตลอดจนความต้องการที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่สำคัญของระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยของผู้ปฏิบัติงานซึ่งได้แก่ บรรณารักษ์ นักสารสนเทศ หรือบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และการศึกษาพฤติกรรมการเข้าถึงความรู้ของผู้ใช้บริการซึ่งผลของการศึกษาได้นำเสนอในบทความนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์การจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ประกอบด้วย การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บและค้นคืนเครื่องมือที่ใช้ในการเข้าถึงความรู้ของหน่วยงานที่ดำเนินการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย
2. ศึกษาการให้บริการของหน่วยงานที่ดำเนินการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย
3. ศึกษาพฤติกรรมการเข้าถึงและปัญหาการใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยของผู้ใช้บริการสารสนเทศ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดระบบความรู้ (Knowledge Organization) หมายถึง กระบวนการจำแนก แยกแยะแนวคิดและความสัมพันธ์ความรู้ที่ปรากฏอยู่ในเอกภพตามคุณสมบัติและคุณลักษณะเฉพาะร่วมกันทั้งความเหมือนกันและความแตกต่างกัน แล้วนำมาจัดกลุ่ม จัดลำดับให้เป็นระบบเป็นระเบียบ (Hjørland, 2008) ในรูปแบบต่างๆ เช่น ระบบการจัดระบบความรู้ ระบบการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศ ศัพท์สัมพันธ์ ตรีชนี และเครือข่ายเชิงความหมาย เป็นต้น เพื่อใช้ในการค้นคืนและการเข้าถึงความรู้ของผู้ใช้งานได้อย่างถูกต้อง (Broughton, Hansson, Hjørland & López-Huertas, 2005) โดยหลักการที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) มีการกำหนดขอบเขตความรู้ที่ชัดเจน (2) แสดงถึงวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของระบบอย่างชัดเจน (3) มีการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกันและจำแนกความแตกต่างของความรู้ของแต่ละสาขาวิชาได้อย่างถูกต้อง และ (4) ควรพัฒนาโดยผู้ที่มีความรู้ในสาขาวิชาเป็นสำคัญ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีความรู้และความเข้าใจในความรู้อย่างลึกซึ้ง องค์ประกอบของการจัดระบบความรู้ (Taylor, 2004; Broughton, 2006) ประกอบด้วย (1) โครงสร้างความรู้ (Organization of Knowledge) ที่มีการจัดลำดับกลุ่มความรู้ และความสัมพันธ์ภายในเนื้อหาวิชา โดยแบ่งเป็นหมวดหมู่และหมู่ย่อยตามลำดับ (2) คุณลักษณะพิเศษของความรู้ (Characteristic of Knowledge) เป็นวิธีการนำเสนอมุมมองความรู้ที่จำเป็นต่อการจัดกลุ่ม เช่น การจัดเรียงตามลำดับเหตุการณ์ สถานที่ ประเภททรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนการจัดเรียงตามลำดับตัวอักษรหรือกำหนดในรูปแบบสัญลักษณ์ เป็นต้น และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ (Relationship of Knowledge) เป็นชุดของความสัมพันธ์เชิงความหมายที่อธิบายหรือแสดงความเกี่ยวข้องกันของเนื้อหาความรู้ ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้ค้นคืนและเข้าถึงความรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจงและเรื่องที่เกี่ยวข้องกันได้อย่างรวดเร็ว

ระบบการจัดระบบความรู้ (Knowledge Organization System) เป็นเค้าร่างของการจัดระบบความรู้ที่แสดงในรูปของแนวคิดและความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทั้งในระดับเดียวกันและต่างระดับกันของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา เช่น สังคมวิทยาความรู้ วัฒนธรรมศึกษา ศัญศาสตร์ และบรรณมิติ เป็นต้น (Hodge, 2000; Shiri & Molberg, 2005) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดขอบเขตความรู้ การจัดระบบ การอธิบาย การค้นคืน การเข้าถึงความรู้ รวมถึงการจัดหาและจัดลำดับสารสนเทศที่มีความเกี่ยวข้อง (Broughton, 2006)

และเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ใช้ในการจัดการและการส่งเสริมการจัดการความรู้ ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ประเภท (Hodge, 2000; Broughton, Hansson, Hjørland, & López-Huertas, 2005) ประกอบด้วย (1) รายการคำศัพท์ (Term Lists) ทำหน้าที่ในการกำหนดคำนิยามความหมายของคำ เช่น แฟ้มหลักฐาน (Authority Files) อภิธานศัพท์ (Glossaries) พจนานุกรม (Dictionaries) เป็นต้น (2) การจัดหมวดหมู่และการจัดกลุ่มความรู้ (Classifications and Categories) ทำหน้าที่ในการจัดกลุ่มและจัดหมวดหมู่ความรู้ด้วยการสร้างชุดรายการ และมีการจัดลำดับความสัมพันธ์ของคำศัพท์หรือแนวคิดในลักษณะลำดับขั้น เช่น รายการหัวเรื่อง (Subject Headings) แก้วร่างการจัดหมวดหมู่ (Classification Schemes) และอนุกรมวิธาน (Taxonomies) เป็นต้น และ (3) รายการความสัมพันธ์ (Relationship Lists) ทำหน้าที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์หรือแนวคิดในรูปแบบความสัมพันธ์แบบลำดับขั้น ความสัมพันธ์ที่มีความหมายเหมือนกันและตรงข้ามกัน และความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลกัน เช่น อรรถาภิธานศัพท์หรือศัพท์สัมพันธ์ (Thesauri) เครือข่ายความหมาย (Semantic Networks) และออนโทโลยี (Ontology) เป็นต้น

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมจากทฤษฎี บทความ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นอาจสรุปได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมาความรู้ด้านวัฒนธรรมถูกมองในแง่ของมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาของสังคมจากรุ่นสู่รุ่น และการจัดการนั้นมักจะเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์มากกว่าจะใช้ประโยชน์ ซึ่งส่งผลให้การจัดระบบความรู้ยังอยู่กับการใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากลที่จัดระบบให้กับความรู้ทั่วไป เช่น ระบบการจัดหมวดหมู่ทศนิยมดิวอี้ (Dewey Decimal Classification System) ระบบการจัดหมวดหมู่หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress Classification System) เป็นต้น แต่ในปัจจุบันความรู้ด้านวัฒนธรรมถือเป็นทุนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย ดังนั้นแต่ละประเทศจึงพยายามที่จะรวบรวม วิเคราะห์ จัดเก็บความรู้เหล่านี้เป็นระบบเพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้สะดวก รวดเร็ว และสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ในทางเศรษฐกิจและพัฒนาประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงเป็นการสงวนรักษาให้เป็นมรดกที่สำคัญของชาติอีกด้วย ซึ่งในส่วนของการจัดระบบความรู้นั้น ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักและให้ความสำคัญเพิ่มขึ้น ในอดีตที่ผ่านมาการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมถูกจัดรวบรวมไว้ในห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศเฉพาะทาง เมื่อมีผู้ใช้เพิ่มมากขึ้นจึงเกิดปัญหาในการเข้าถึง เนื่องจากความรู้เหล่านี้ถูกจัดระบบด้วย

ระบบการจัดระบบความรู้สากล ทำให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมถูกจัดหมวดหมู่กระจายไปหลายหมวดหมู่ (Class) ส่งผลให้การเข้าถึงเกิดความยุ่งยาก ผู้ใช้ต้องมีทักษะและความชำนาญในการค้นคืนเป็นอย่างมากจึงจะสืบค้นได้ดี เพื่อให้การจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้นตามคุณลักษณะเฉพาะของความรู้ด้านนี้ในแต่ละประเทศรวมถึงประเทศไทยจึงได้พยายามที่จะพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมขึ้นมาใช้เป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. การจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมในต่างประเทศ จากการศึกษาพบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่นของแต่ละประเทศให้ความสนใจในการศึกษา ออกแบบและพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรม เช่น การจัดหมวดหมู่วัฒนธรรมและการนันทนาการออสเตรเลีย (The Australian Culture and Leisure Classifications – ACLC) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติออสเตรเลีย (The Australian Bureau of Statistics - ABS) พัฒนาศึกษาขึ้นเพื่อกำหนดมาตรฐานสำหรับสารสนเทศด้านวัฒนธรรมและนันทนาการของประเทศ และใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลทางสถิติด้านวัฒนธรรมและนันทนาการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งโครงสร้างของระบบได้จำแนกความรู้ออกเป็น 3 กลุ่ม 33 ประเภท ประกอบด้วย 1) อุตสาหกรรม ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ กีฬาและนันทนาการ และวัฒนธรรมและการละเล่น 2) ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ บริการด้านมรดกวัฒนธรรม บริการด้านการศึกษาทางศิลปะและการแสดง หนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุทัศน์ อุปกรณ์รับส่งสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ บริการสนับสนุนทางสารสนเทศ บริการถ่ายภาพ ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง และงานแสดง สถาปัตยกรรม การออกแบบ และโฆษณา เครื่องดนตรีและอุปกรณ์การแสดงดนตรี ละครสัตว์ กีฬาและนันทนาการ อุปกรณ์ในการแสดง ความบันเทิงและกีฬา ยานพาหนะ การเดินทางเพื่อการพักผ่อน เกมส์และนันทนาการ อาหารและเครื่องดื่ม บริการชุมชน สถานที่จัดการแสดง การค้าขายสินค้าทางวัฒนธรรมและบริการอื่นๆ และ 3) อาชีพ ได้แก่ ผู้จัดการและผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาชีพ ผู้ช่วยผู้เชี่ยวชาญ ผู้สนับสนุนการทำงาน ผู้ปฏิบัติงานระดับสูง ผู้ปฏิบัติงานระดับกลาง ผู้ปฏิบัติงานระดับต้น และผู้ผลิตและขนส่ง (Edwards, 2001; Pink, 2008) และระบบการจัดหมวดหมู่วัฒนธรรมและกิจกรรมการสื่อสารรัฐคิวเบก (Quebec Culture and Communications Activity Classification System – QCCACS) ของสถาบัน

สถิติรัฐควิเบก ประเทศแคนาดา พัฒนาขึ้นเพื่อระบุและจำแนกรายละเอียดของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานจากวัฒนธรรมและการสื่อสารของรัฐควิเบก และใช้เป็นแนวทางในการจำแนก จัดหมวดหมู่งาน และเทียบเคียงข้อมูลด้านวัฒนธรรมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เชื่อมโยงกับข้อมูลทางวัฒนธรรมกับส่วนอื่นของระบบเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังเป็นการสะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของรัฐควิเบกเพื่อการสงวนและคงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของรัฐควิเบกซึ่งโครงสร้างของระบบได้จำแนกความรู้ออกเป็น 14 ประเภท ประกอบด้วย ทักษะศิลป์ หัตถศิลป์ และนิเทศศิลป์ ศิลปะการแสดง มรดก พิพิธภัณฑสถาน และจดหมายเหตุ ห้องสมุด วารสาร สื่อบันทึกเสียง ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ วิทยุและโทรทัศน์ มัลติมีเดีย สถาปัตยกรรมและการออกแบบ โฆษณาและประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนและการพัฒนา การบริหารงานสาธารณะ และสาขาร่วม (Routhier, 2006)

นอกจากนี้ในปัจจุบันยังพบว่าได้มีการศึกษาเกี่ยวกับระบบการจัดระบบความรู้และการจัดหมวดหมู่ด้านวัฒนธรรม อาทิ งานวิจัยของ Ying (2000) ซึ่งทำการศึกษาและจัดหมวดหมู่คุณค่าวัฒนธรรมจีน (Chinese Cultural Values) ของประเทศจีน ฮองกง และไต้หวัน ผลการวิจัย พบว่า คุณค่าวัฒนธรรมจีนมีทั้งสิ้น 71 คุณค่าและสามารถจัดหมวดหมู่คุณค่าวัฒนธรรมได้เป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ คุณลักษณะแห่งชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แนวทางครอบครัว (สังคม) ทักษะคติในการทำงาน ปรัชญาทางธุรกิจ คุณลักษณะส่วนบุคคล แนวทางด้านเวลา และความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และงานวิจัยของ Broughton & Slavic (2007) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อออกแบบและพัฒนาเค้าร่างการจัดหมวดหมู่แบบพหุสาขาสนเทศทางมนุษยศาสตร์ (ศาสนา) และทางศิลปะ (ทัศนศิลป์) เพื่อการเข้าถึงและการทำงานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของงานบริการข้อมูลศิลปะและมนุษยศาสตร์ (The Arts and Humanities Data Service - AHDS) และศูนย์กลางมนุษยศาสตร์แห่งแฮมบูร์ก (Humbul Humanities Hab) ผลการวิจัย พบว่า สารสนเทศทางด้านศิลปะและศาสนาจัดหมวดหมู่ได้มากกว่า 3,000 หมวดหมู่ และเมื่อพิจารณาตามคุณลักษณะสามารถจำแนกได้เป็น 9 มุมมองประกอบด้วย วัตถุ (Thing) ทฤษฎีและปรัชญา (Theory and philosophy) ส่วน (Parts) คุณสมบัติ (Properties) กระบวนการ (Processes) การดำเนินการ (Operations) ผู้ใช้งาน (Patients) ตัวแทน (Agents) และยุคสมัย (Time)

2. การจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมในประเทศไทยพบว่า มีการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมรวมกับความรู้ประเภทอื่นโดยใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากล เช่น สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามใช้ระบบการจัดหมวดหมู่ทศนิยมดิวอี้ (DDC) และสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร และห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ใช้ระบบการจัดหมวดหมู่หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (LC) เป็นต้น ตลอดจนหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการและให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรม เช่น ห้องสมุดวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ห้องสมุดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์และห้องสมุดเฉพาะด้านการออกแบบ ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ (องค์การมหาชน) ก็ใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากลในการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้บางหน่วยงานได้มีการใช้ระบบการจัดหมวดหมู่เฉพาะในการจัดหมวดหมู่ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยโดยจำแนกความรู้ตามเนื้อหาหรือประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ เช่น สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ จำแนกความรู้ด้านวัฒนธรรมตามหลักคติชนวิทยา โดยแบ่งกลุ่มความรู้ตามลักษณะของทรัพยากรสารสนเทศเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลเสียง ข้อมูลภาพ ข้อมูลที่เป็นวัตถุของจริง และข้อมูลเอกสารและวรรณกรรม (Jantipa, 2007) หอสมุดดำรงราชานุภาพ กรมศิลปากรใช้ระบบการจัดหมวดหมู่พิเศษสำหรับเอกสารหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ โดยใช้ตัวอักษรแทนสัญลักษณ์ของเนื้อหาความรู้ด้วยการจำแนกความรู้ออกเป็น 2 กลุ่ม 27 หมวด (Prince Damrong Rajanupab Library, 2014) และสถาบันวัฒนธรรมศึกษากรมส่งเสริมวัฒนธรรมจำแนกความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามที่องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) เป็น 7 สาขา 35 ประเภท ได้แก่ สาขาภาษา สาขาวรรณกรรมพื้นบ้าน สาขาศิลปะการแสดง สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม สาขาความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และสาขากีฬามรดกภูมิปัญญาไทย เพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางการรวบรวม จัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลด้านวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรม (Institute of Cultural Studies, 2013)

ทั้งนี้ในปัจจุบันพบว่าได้มีการศึกษาและพัฒนากระบวนการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยในบางหมวดหมู่ความรู้ อาทิ งานวิจัยของศิวนาถ นันทพิชัยได้ศึกษากรอบ

แนวคิดระบบการจัดระบบความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยจำแนกได้เป็น 13 หมวดหมู่ 49 หมวดย่อย และ 44 หมู่ย่อย ประกอบด้วยหมวดหมู่ดังนี้คือ ความรู้ทั่วไปทางการแพทย์แผนไทย ทฤษฎีทางการแพทย์แผนไทย โรคและอาการ ยาแผนไทย สมุนไพร เภสัชกรรมไทย เวชกรรมแผนไทย การนวด การคลอด แพทย์พื้นบ้าน การดูแลสุขภาพแผนไทย ระบบสุขภาพแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก (Nuntapichai, 2011) และงานวิจัยของบานเย็น ภักธเกียรติเจริญได้ศึกษาการวิเคราะห์และการจัดหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณที่ปริวรรตแล้ว ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ในเอกสารโบราณจำแนกได้เป็น 24 กลุ่ม 127 หมวดย่อย และ 188 หมู่ย่อย ประกอบด้วยกลุ่มความรู้ดังนี้คือ ศาสนา ยาแผนโบราณ พงศาวดารและประวัติศาสตร์ กฎหมายโบราณ การบำบัดรักษาโบราณ ความเชื่อโบราณ เกษตรกรรม โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ วรรณคดีและวรรณกรรม สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างโบราณ ประเพณีและวัฒนธรรม ดนตรีและนาฏศิลป์ ภาษาศาสตร์และอักษรศาสตร์ เวทย์มนต์และไสยศาสตร์ สัตวศาสตร์และการเลี้ยงสัตว์ วิทยาศาสตร์ การศึกษา การพาณิชย์ การปกครอง มนุษย์กายวิภาค คณิตศาสตร์ ศิลปะการต่อสู้และยุทธศาสตร์ การแปรธาตุ และศิลปะและภาพวาด (Phtarakiatcharoen, 2013) จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น เป็นการศึกษาการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยเฉพาะเนื้อหาบางส่วนเท่านั้น เช่น ความรู้ด้านแพทย์แผนไทย และความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่อยู่ในเอกสารโบราณ ซึ่งเป็นความรู้ส่วนหนึ่งของความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ซึ่งยังไม่ครอบคลุมขอบเขตความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยทั้งหมด

ในการพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยได้พัฒนาบนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีการจัดระบบความรู้ (Knowledge Organization) ซึ่งเป็นกระบวนการจำแนกแนวคิดและความสัมพันธ์ของความรู้ตามคุณสมบัติร่วมกันแล้วนำมาจัดกลุ่มจัดลำดับให้เป็นระบบ ด้วยการประยุกต์ใช้แนวทางการจัดระบบความรู้ 3 แนวทาง ประกอบด้วย (1) แนวทางการจัดระบบความรู้ (Knowledge Organization Approach) เป็นแนวทางการจำแนกแยกแยะแนวคิดและความสัมพันธ์ของความรู้ตามคุณสมบัติร่วมกันแล้วนำมาจัดกลุ่ม จัดลำดับโครงสร้างความรู้ คุณลักษณะพิเศษ และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ให้เป็นระบบ (Taylor, 2004 ; Broughton, 2006) (2) แนวทางการวิเคราะห์โดเมน (Domain Analytical Approach) (Hjørland, 2008) เป็นการศึกษาและทำความเข้าใจโดเมนความรู้ด้วยการนิยามความหมาย กำหนดขอบเขต สกัดคำศัพท์ กำหนดโครงสร้างและจัดระบบ

บทความรู้ และ (3) แนวทางการวิเคราะห์มุมมอง (Facet-analytical Approach) (Hjørland, 2008) เป็นการจำแนกและวิเคราะห์เนื้อหาสาระความรู้ และจัดกลุ่มความรู้ตามมุมมอง คุณสมบัติของเนื้อหาความรู้พื้นฐาน 13 มุมมอง เพื่อกำหนดโครงสร้างและความสัมพันธ์ของความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

อย่างไรก็ตามในประเทศไทยถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการรวบรวม และจัดเก็บความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย แต่ก็ยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบการจัดระบบความรู้ รวมทั้งสถานการณ์ในการใช้และการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยว่าควรเป็นอย่างไร ดังนั้นประเด็นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย (1) สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยบุคลากรผู้รับผิดชอบในการจัดระบบความรู้ และ (2) พฤติกรรมของผู้ใช้ในการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ประกอบด้วย การจัดเก็บและค้นคืน และปัญหา ประกอบด้วย ประเภทของความรู้ วิธีการจัดหา การจัดการ การจัดเก็บและค้นคืน และปัญหา ของการจัดการของผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานและ (2) พฤติกรรมของผู้ใช้ในการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ประกอบด้วย ประเภทของความรู้ที่ใช้งาน วัตถุประสงค์ในการใช้งาน วิธีการเข้าถึง กลยุทธ์ในการเข้าถึง และปัญหาในการเข้าถึงความรู้ของผู้ใช้งาน และ (3) ความต้องการด้านระบบการจัดระบบความรู้ของผู้ปฏิบัติงานและผู้ใช้งานของหน่วยงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ บรรณารักษ์และบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดระบบความรู้ และผู้ใช้ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยของหน่วยงานที่ดำเนินการด้านการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่เป็นพื้นที่วิจัย 5 แห่ง ประกอบด้วย (1) ห้องสมุดวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2) สถาบันวัฒนธรรมศึกษา (3) ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (4) กลุ่มภารกิจสารสนเทศ สถาบันทักษิณคดีศึกษา และ (5) หอสมุดดำรงราชานุภาพ ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงศึกษาธิการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหา รวบรวม จัดระบบ ให้บริการสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาของไทย ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่อดิจิทัล และทรัพยากรสารสนเทศพิเศษ เช่น เอกสารโบราณ และวัตถุของจริง เป็นต้น ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนทุนการวิจัยเพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัยองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม ผู้ให้บริการประกอบด้วย นักวิชาการและนักวิจัยทางด้านวัฒนธรรม นักศึกษา และบุคลากรทางด้านวัฒนธรรมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีความต้องการที่จะศึกษา ค้นคว้าวิจัยเพื่อใช้ประกอบการเรียนในหลักสูตรและใช้ประกอบการทำงานในวิชาชีพทางด้านวัฒนธรรมไทย

กลุ่มเป้าหมายในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ผู้ปฏิบัติงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดระบบความรู้ และผู้ใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยของหน่วยงาน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้ คือ (1) ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดระบบความรู้ คัดเลือกจากผู้ทำหน้าที่ในการจัดระบบความรู้สร้างเครื่องมือและให้คำแนะนำในการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย หน่วยงานละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน และ (2) ผู้ใช้งานความรู้ คัดเลือกจากรายชื่อผู้ใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ที่ใช้งานเป็นประจำ หรือได้รับคำแนะนำจากบรรณารักษ์ของหน่วยงาน และเมื่อได้คำตอบที่คงที่จึงยุติการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใช้งานมีจำนวน 33 คน รวมทั้งสิ้น 38 คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจำนวน 2 ชุด ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันการจัดระบบความรู้และการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยในหน่วยงานที่มีการจัดระบบและให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และแบบสัมภาษณ์การเข้าถึงและความต้องการในการใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ซึ่งผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองใช้เวลา 5 เดือน (เดือนกุมภาพันธ์ ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2559) และมีการบันทึกเทปและจดบันทึกคำสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปประเด็น จัดกลุ่มข้อมูล และตีความตามประเด็นที่ศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสภาพความเป็นจริงและปัญหาของการจัดระบบความรู้และการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้ในการนำเสนอข้อมูลการสัมภาษณ์ไม่อาจะระบุชื่อหน่วยงานและผู้ให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์แทน คือ สัญลักษณ์ Lx แทนผู้ปฏิบัติงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดระบบความรู้ และสัญลักษณ์ Ux แทนผู้ใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยของหน่วยงาน (เครื่องหมาย x แทนลำดับที่ของผู้ให้ข้อมูล)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการจัดระบบและการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย
ประกอบด้วย

1. สภาพปัจจุบันการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยในหน่วยงานที่ ให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

1.1 การจัดการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ของหน่วยงาน เนื่องจาก
ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยส่วนใหญ่ถูกบันทึกและเผยแพร่ในทรัพยากรสารสนเทศทั้งที่เป็น
สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่อดิจิทัล ดังนั้นทุกหน่วยงานจึงใช้คำว่า “ทรัพยากร
สารสนเทศ” แทนความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ด้วยเหตุนี้ทุกหน่วยงานจึงใช้หลักการจัดการ
ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยตามกระบวนการจัดการทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดเป็น
สำคัญโดยจัดหาทรัพยากรสารสนเทศด้วยวิธีการสั่งซื้อจากร้านจำหน่าย สำนักพิมพ์และ
ตัวแทนจำหน่าย (L1, L3, L5) ฝึกอบรมนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ (L1, L4, L5)
รวมถึงการลงพื้นที่เพื่อรวบรวมและผลิตทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านพิธีกรรม
ประเพณี และงานเทศกาลของชุมชน (L4) นอกจากนี้ในปัจจุบันบางหน่วยงาน (L1, L4)
มีนโยบายเปลี่ยนรูปแบบสื่อบันทึกความรู้ให้อยู่ในรูปแบบสื่อดิจิทัล เช่น หนังสือ
อิเล็กทรอนิกส์ และฐานข้อมูล เป็นต้น เพื่อเพิ่มช่องทางการให้บริการและสงวนรักษา
ทรัพยากรสารสนเทศของหน่วยงาน ทั้งนี้ทุกหน่วยงานลงทะเบียนทรัพยากรสารสนเทศ
และความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยในระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (L1, L3) หรือสมุดทะเบียน
ทรัพยากรสารสนเทศ (L5) และประทับตราสัญลักษณ์ของหน่วยงานและติดแถบสัญญาณ
กันขโมย

การทำรายการทรัพยากรสารสนเทศส่วนใหญ่มีขั้นตอนคล้ายคลึงกัน
โดยบรรณารักษ์ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศและบันทึกข้อมูลบรรณานุกรม
ลงใน Worksheet ของระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (L1, L3, L5) ตามมาตรฐานการลงรายการ
AACR2R และ MARC Format หรือบันทึกข้อมูลในฐานข้อมูลของหน่วยงาน (L2, L4)
กำหนดหัวเรื่องด้วยคู่มือกำหนดหัวเรื่องที่เป็นมาตรฐาน (L1, L3, L5) เช่น คู่มือหัวเรื่อง
ภาษาไทย หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย และศัพท์สัมพันธ์ทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม
(eHRAF) เป็นต้น บางหน่วยงานใช้คู่มือกำหนดหัวเรื่องที่พัฒนาขึ้นเอง (L2, L4) เช่น
หมวดหมู่ข้อมูลทางวัฒนธรรม และกลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นต้น การจัด

ระบบความรู้ พบว่ามีหน่วยงานที่ใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากล (L1, L3, L5) ได้แก่ ระบบการจัดระบบความรู้ศนียมติวี่ และระบบการจัดระบบความรู้หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน และใช้ระบบการจัดระบบความรู้เฉพาะที่หน่วยงานพัฒนาขึ้น (L2, L4, L5) ได้แก่ หมวดหมู่ข้อมูลทางวัฒนธรรม สถาบันทักษิณคดีศึกษา กลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และระบบการจัดหมวดหมู่พิเศษสำหรับเอกสารหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชสวณภพ ด้วยเหตุที่แต่ละหน่วยงานใช้ระบบการจัดระบบความรู้ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยถูกจัดระบบไว้ในหมวดหมู่ที่แตกต่างกันทำให้ผู้ใช้ประสบปัญหาในการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

การจัดบริการสารสนเทศส่วนใหญ่จัดบริการสารสนเทศพื้นฐานให้แก่ ผู้ใช้งาน (L1, L3, L4, L5) ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ บริการตอบคำถามและ ช่วยการค้นคว้า บริการยืม-คืนทรัพยากรสารสนเทศ และบริการสอน/แนะนำการใช้ห้องสมุด นอกจากนี้ บางหน่วยงานได้จัดบริการสารสนเทศเฉพาะซึ่งแตกต่างไปตามนโยบายของ หน่วยงานได้แก่บริการรวบรวมความรู้เฉพาะเรื่อง (L1, L2, L3, L4, L5) บริการพื้นที่สำหรับการ จัดนิทรรศการ/แสดงผลงาน (L3, L4) บริการติดต่อประสานงานระหว่างแหล่ง สารสนเทศกับผู้ใช้งาน (L4) และบริการจัดเตรียมเอกสาร (L4)

1.2 ระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย พบว่า แต่ละหน่วยงาน ใช้ระบบการจัดระบบความรู้ที่แตกต่างกันซึ่งสรุปได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้

1) หน่วยงานที่ใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากล มีจำนวน 2 หน่วยงาน (L1, L3) เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมที่มีหน้าที่ในการจัดหา รวบรวม และ ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เป็นต้น โดยระบบการจัดระบบ ความรู้สากลที่ใช้ ได้แก่ระบบการจัดระบบความรู้ศนียมติวี่ เช่น หมวด 300 สังคมศาสตร์ หมวด 700 ศิลปะ การบันเทิงและนันทนาการ และหมวด 900 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เป็นต้น และระบบการจัดระบบความรู้หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เช่น หมวด C ประวัติศาสตร์ ทั่วไป หมวด G ภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยาและนันทนาการ หมวด M ดนตรี หมวด N ศิลปะ และหมวด T เทคโนโลยี เป็นต้น ซึ่งปัญหาที่พบจากการใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากล คือ ไม่สามารถกำหนดเลขหมวดหมู่ที่เฉพาะเจาะจงสอดคล้องกับเนื้อหาทรัพยากร

สารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้ ทำให้ต้องกำหนดเลขหมู่ในระดับกว้างและส่งผลต่อการค้นคืนและเข้าถึงของผู้ใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

2) หน่วยงานที่พัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ขึ้นใช้เองมีจำนวน 2 หน่วยงาน (L2, L4) เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีหน้าที่ในการรวบรวมและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้เฉพาะด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่นักวิชาการและนักวิจัยของหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานต่างๆ และประชาชนที่สนใจทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ ระบบการจัดระบบความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียดดังนี้

2.1) กลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสถาบันวัฒนธรรมศึกษา เป็นระบบที่จำแนกความรู้ด้านมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในบริบทของประเทศไทยตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 ขององค์การสหประชาชาติเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม (ยูเนสโก) ซึ่งจำแนกความรู้ออกเป็น 7 สาขา 35 ประเภท ได้แก่ (1) สาขาภาษา ภาษาถิ่น และภาษาชาติพันธุ์ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาถิ่น และภาษากลุ่มชาติพันธุ์ (2) สาขาวรรณกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์บอกเล่า บทสวดหรือบทกล่าวนในพิธีกรรม บทร้องพื้นบ้าน สำนวนและภาษิต ปริศนาคำทาย และตำรา (3) สาขาศิลปะการแสดง ได้แก่ ดนตรี การแสดง ดนตรีและการแสดงในพิธีกรรม และเพลงร้องพื้นบ้าน (4) สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล ได้แก่ มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี และงานเทศกาล (5) สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม ได้แก่ ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องจักสาน เครื่องรัก เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องไม้ เครื่องหนัง เครื่องประดับ งานศิลปกรรมพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์อย่างอื่น (6) สาขาความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ (7) สาขากีฬาภูมิปัญญาไทย การเล่น การกีฬา และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ได้แก่ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และ ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

2.2) การจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรมของสถาบันทักษิณคดีศึกษา เป็นระบบที่ใช้การจัดกลุ่มข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งจำแนกความรู้ออกเป็น 5 กลุ่ม 45 หมวดย่อย ประกอบด้วย (1) วัตถุของจริง ได้แก่ เบ็ดเตล็ด วัตถุที่ทำจากพืช และกระดาษ วัตถุที่ทำจากสัตว์ วัตถุที่ทำด้วยหิน หวาย แร่ธาตุ แก้ว เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเคลือบดินเผา เครื่องจักสาน วัสดุสังเคราะห์ เครื่องโลหะ เครื่องจักร เครื่องกล เครื่องยนต์ เครื่องมือ เครื่องถม เครื่องเงิน ลงยา รถม้า และ วัตถุที่เป็นงานเย็บ ปัก ถัก ร้อย

หอ (2) หนังสือโบราณและงานปริวรรต ได้แก่ เบ็ดเตล็ด ศิลปจารึก หนังสือбуд สมุดไทย ไบลาน หนังสือผูก กระดาษสาแผ่นบัตรถอดความมุขปาฐะ ต้นฉบับหนังสือโบราณถ่ายสำเนา ต้นฉบับหนังสือโบราณคัดลอกด้วยลายมือ ปริวรรต และงานปริวรรตที่ตีพิมพ์ และงานรวบรวมและเรียบเรียงใหม่ (3) เอกสารและสิ่งตีพิมพ์ ได้แก่ กฤตภาค จุลสาร แผ่นปลิว และใบโฆษณา วารสาร หนังสือ เอกสารถ่ายสำเนาจากหอสมุดแห่งชาติ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆ รายงานการศึกษาภาคสนาม และรายงานของส่วนราชการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ และงานปริวรรต และ เอกสารประชุม สัมมนา (4) ภาพ ได้แก่ เบ็ดเตล็ด ภาพถ่าย ภาพนิ่ง ภาพวาด ภาพร่าง ภาพพิมพ์ ปฏิทิน แสตมป์ ภาพจากหนังสือ วารสาร ภาพยนตร์ แถบบันทึกภาพ ไมโครฟิล์ม ภาพดิจิทัล แผ่นดิสก์ ไมโครฟิช และแผนที่ แผนที่ภูมิ แผนที่ และ (5) เสียง ได้แก่ เบ็ดเตล็ด แผ่นเสียง แถบบันทึกเสียงรอบเปิด แถบบันทึกเสียงม้วนตลับ และเสียงในรูปดิจิทัล แผ่นดิสก์

3) หน่วยงานที่ใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากลร่วมกับระบบการจัดระบบความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีเพียงหน่วยงานเดียว (L5) ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมที่มีหน้าที่ในการเก็บรวบรวมหนังสือส่วนพระองค์และหนังสือทั่วไป และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศแก่ประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจศึกษาค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และเป็นพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุที่จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทั้งนี้ในการจัดระบบความรู้มีการจำแนกตามประเภทของทรัพยากรสารสนเทศดังนี้ คือ (1) ทรัพยากรสารสนเทศทั่วไปใช้ระบบการจัดระบบความรู้ชนิดยืมตัวอื่นในการจัดหมวดหมู่ เช่น หมวด 300 สังคมศาสตร์ หมวด 400 ภาษา หมวด 700 ศิลปะ การบันเทิงและนันทนาการ และหมวด 900 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เป็นต้นและ (2) เอกสารและหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพใช้ระบบการจัดหมวดหมู่พิเศษสำหรับเอกสารหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งจำแนกความรู้ออกเป็น 2 กลุ่ม 27 หมวด ประกอบด้วย หมวดหมู่หนังสือภาษาไทย ได้แก่ กวีนิพนธ์ กฎหมาย เรื่องเมืองจีน ตำรา ตำรายา เรื่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ พุทธศาสนา พิเศษ สมุดรูป บทละครและการเล่น วารสาร ศาสนา และเอกสารต้นฉบับ และหมวดหมู่หนังสือภาษาต่างประเทศ ได้แก่ โบราณคดีและศิลปะ ชีวประวัติ เมืองจีน ต่างประเทศ นวนิยายและบทละคร ประวัติศาสตร์ ประเทศเพื่อนบ้าน วารสาร (1) วารสาร (2) ศาสนา การติดต่อต่างประเทศกับประเทศสยาม สังคมศาสตร์ ตำรา และการท่องเที่ยวและคู่มือท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 ระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่หน่วยงานพัฒนาขึ้นเอง

ชื่อระบบ	ขอบเขตของระบบ	โครงสร้างของระบบ	คุณลักษณะพิเศษ
กลุ่มรศกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (สถาบันวัฒนธรรมศึกษา)	ข้อมูลรศกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศไทย	ประกอบด้วย 7 สาขา 35 ประเภท ดังนี้ 1. สาขามหาภาษาถิ่น และภาษาชาติพันธุ์ 1.1 ภาษาไทย 1.2 ภาษาถิ่น 1.3 ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ 2. สาขารรณกรรมพื้นบ้าน 2.1 นิทานพื้นบ้าน 2.2 ประวัติศาสตร์บอกเล่า 2.3 บทสวดหรือบทกล่าวนิธิกรรม 2.4 บทร้องพื้นบ้าน 2.5 สำนวนและภาษิต 2.6 ปริศนาคำทาย 2.7 ตำนาน 3. สาขาศิลปะการแสดง 3.1 ดนตรี 3.2 การแสดง 3.3 ดนตรีและการแสดงในพิธีกรรม 3.4 เพลงร้องพื้นบ้าน 4. สาขาแนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรมและงานเทศกาล 4.1 มารยาท 4.2 ขนบธรรมเนียมประเพณี 4.3 งานเทศกาล	ไม่ระบุ 5. สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม 5.1 ผ้าและผลิตภัณฑ์จักผ้า 5.2 เครื่องจักสาน 5.3 เครื่องรัก 5.4 เครื่องปั้นดินเผา 5.5 เครื่องโลหะ 5.6 เครื่องไม้ 5.7 เครื่องหนัง 5.8 เครื่องประดับ 5.9 งานศิลปกรรมพื้นบ้าน 5.10 ผลิตภัณฑ์อย่างอื่น 6. สาขาคำรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 6.1 อาหารและโภชนาการ 6.2 การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน 6.3 ไทโรศาสตร์และดาราศาสตร์ 6.4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน 6.5 ชัยภูมิและการตั้งถิ่นฐาน 7. สาขากีฬามีปัญหาไทย การเล่นการกีฬา และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว 7.1 การเล่นพื้นบ้าน 7.2 กีฬาพื้นบ้าน 7.3 ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

ชื่อระบบ	ขอบเขตของระบบ	โครงสร้างของระบบ	คุณลักษณะพิเศษ
การจัดการข้อมูลทางวัฒนธรรม (สถาบันทักษนคดีศึกษา)	ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ 5 ประเภท ประกอบด้วย วัดของจริง หนังสือโบราณ และงานปริวรรต เอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพ และเสียง	ประกอบด้วย 5 ประเภท 45 หมวดย่อย ดังนี้ 1. ประเภทวัตถุของจริง 10 หมวดย่อย ประกอบด้วย 10 เบ็ดเตล็ด 11 วัตถุที่ทำจากพืชและกระดูก 12 วัตถุที่ทำจากสัตว์ 13 วัตถุที่ทำด้วยหิน หวาย แร่ธาตุ แก้ว 14 เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเคลือบดินเผา 15 เครื่องจักสาน วัสดุสังเคราะห์ 16 เครื่องโลหะ 17 เครื่องจักร เครื่องกล เครื่องยนต์ 18 เครื่องมือ เครื่องถม เครื่องเงิน ลงยา รถม้า 19 วัตถุที่เป็นงานเย็บ ปัก ถัก ร้อย ทอ 2. ประเภทหนังสือโบราณ และงานปริวรรต 10 หมวดย่อย ประกอบด้วย 20 เบ็ดเตล็ด 21 ศิลปจารึก 22 หนังสือбуд สมุดไทย 23 โบราณ หนังสือผูก 24 กระดาษสา 25 แผ่นไม้หรือกระดาษข่อยประะ 26 ต้นฉบับหนังสือโบราณถ่ายสำเนา 27 ต้นฉบับหนังสือโบราณคัดลอกด้วยลายมือ 28 ปริวรรต และงานปริวรรตที่ตีพิมพ์ 29 งานรวบรวมและเรียบเรียงใหม่ 3. ประเภทเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ 10 หมวดย่อย ประกอบด้วย 30 เบ็ดเตล็ด 31 กฤตภาค	ไม่ระบุ
		32 จุลสาร 33 แผ่นปลิว และโปสเตอร์ 34 วารสาร 35 หนังสือ 36 เอกสารถ่ายสำเนา จากหอสมุดแห่งชาติ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆ 37 รายงานการศึกษาค้นคว้าทาง และรายงานของส่วนราชการ 38 งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ และงานปริวรรต 39 เอกสารประชุม สัมมนา 4. ประเภทภาพ 10 หมวดย่อย ประกอบด้วย 40 เบ็ดเตล็ด 41 ภาพถ่าย 42 ภาพนิ่ง 43 ภาพวาด ภาพร่าง 44 ภาพพิมพ์ ปฏินิเทศน์ ภาพจากหนังสือวารสาร 45 ภาพยนตร์ 46 แบบบันทึกภาพ 47 ไม่ใคร่พิมพ์ 48 ภาพดิจิทัล แผ่นดิสก์ ไม่ใคร่พิมพ์ 49 แผ่นที่ แผ่นภูมิ แผนที่ 5. ประเภทเสียง 5 หมวดย่อย ประกอบด้วย 50 เบ็ดเตล็ด 51 แผ่นเสียง 52 แถบบันทึกเสียงรอบเปิด 53 แถบบันทึกเสียงม้วนดรัม 54 เสียงในรูปดิจิทัล แผ่นดิสก์	

ชื่อระบบ	ขอบเขตของระบบ	โครงสร้างของระบบ	คุณลักษณะพิเศษ
ระบบการจัดหมวดหมู่พิเศษสำหรับเอกสารหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ราชกุมารี (หอสมุดดำรงราชานุภาพ)	เอกสารและหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ราชกุมารีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ	แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 27 หมวด ดังนี้ 1. หมวดหมู่หนังสือภาษาไทย 13 หมวด ได้แก่ ก – กริณนธ์ กญ – กนิยหมาย จ – เรื่องเมืองจีน ต – ตำรา ตย – ตำรายา ท – เรื่องเที่ยว ป – ประวัติศาสตร์ พ – พุทธศาสนา พี – พิเศษ ร – สมุดรูป ล – บทละครและการเล่น ว – วารสาร ศ – ศาสนา อส – เอกสารต้นฉบับ	ไม่ระบุ

เมื่อวิเคราะห์ระบบการจัดระบบความรู้ที่หน่วยงานพัฒนาขึ้นทั้ง 3 ระบบ เพื่อใช้ในการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย พบว่า (1) ทุกระบบมีการกำหนด วัตถุประสงค์และขอบเขตของระบบการจัดระบบความรู้ที่ชัดเจน โดยเป็นระบบที่พัฒนา ขึ้นสำหรับจัดระบบความรู้ให้กับทรัพยากรสารสนเทศแต่ละหน่วยงาน และไม่สามารถนำ ไปใช้งานเป็นระบบการจัดระบบความรู้ที่สมบูรณ์และครอบคลุมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ได้ (2) ทุกระบบมีการจำแนกโครงสร้างความรู้ออกเป็นหมวดหมู่ใหญ่ (Class) และหมวด หมู่ย่อย (Sub-class) ตามวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาความรู้ซึ่งมีเพียง 2 ระบบ คือ ระบบการจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรม สถาบันทักษิณคดีศึกษา และระบบการจัดหมวดหมู่ พิเศษสำหรับเอกสารหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชกมลวิมลวงษ์ ที่มีการกำหนดสัญลักษณ์เพื่อแทนเนื้อหาความรู้อย่างชัดเจน แต่เป็น สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดระบบความรู้ของหน่วยงานเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถนำไปใช้เป็น ระบบการจัดระบบความรู้ที่สมบูรณ์และครอบคลุมเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้ และ (3) ทุกระบบการจัดระบบความรู้ไม่มีการกำหนดคุณลักษณะพิเศษเฉพาะที่ระบุความเฉพาะ เจาะจง และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

1.3 ปัญหาในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้แต่ละหน่วยงาน ประสบปัญหาต่างๆ จำแนกได้ 2 ประเด็น คือ (1) ปัญหาด้านการจัดระบบความรู้ ได้แก่ หน่วยงานใช้ไม่สามารถกำหนดเลขหมวดหมู่เฉพาะเจาะจงสำหรับเนื้อหาของทรัพยากร สารสนเทศได้ (L1) และระบบที่ใช้งานขาดความเป็นมาตรฐานทางวิชาการ (L4) ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศของหน่วยงาน และ (2) ปัญหาด้าน การจัดบริการสารสนเทศ ได้แก่ ทรัพยากรสารสนเทศไม่ตรงกับความต้องการ ทรัพยากร สารสนเทศไม่ทันสมัย (L1, L5) โดยหน่วยงานแนะนำทรัพยากรสารสนเทศที่เนื้อหา ไกลเคียงแก่ผู้ใช้งาน บางหน่วยงานไม่อนุญาตให้ผู้ใช้อื่นทรัพยากรสารสนเทศออกนอกหน่วยงาน แต่ได้จัดบริการทำสำเนาเอกสาร (L4) ซึ่งมีอัตราค่าบริการค่อนข้างสูง ในการค้นคืน สารสนเทศผู้ใช้มีปัญหากำหนดคำค้นที่เป็นศัพท์เฉพาะเจาะจงซึ่งส่งผลให้ผลการสืบค้น ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ (L1, L4, L5) และทรัพยากรสารสนเทศจัดเก็บกระจาย ส่งผลให้ผู้ใช้งานต้องใช้เวลาในการเข้าถึงและคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการ (L4)

ตารางที่ 2 การจัดกาและปัญหาในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ของหน่วยงานที่ให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

การจัดกาทรัพยากรสารสนเทศ	การจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ	ปัญหาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ
1. การจัดกาทรัพยากรสารสนเทศทุกหน่วยงานดำเนินการตามหลักการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ หึ่งสนูปเป็นหลัก โดยมีการจัดทรัพยากรสารสนเทศทุกูปแบบ ด้วยวิธีการสื่อสารทรัพยากรสารสนเทศกาใช้วิทยานิพนธ์จากการจากหน่วยงานและการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเข้าเ็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมประเพณี แะงานเทศกาล อีกทั้งยังหน่วยงานมีนโยบายการปรับเปลี่ยนรูปแบบสื่อบันทึกเนื้อหาให้อยู่ในรูปแบบสื่อดิจิทัล เพื่อการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศและเพิ่มช่องทางกาให้บริการแก่ผู้ใช้งาน 2. การทำกาการทรัพยากรสารสนเทศส่วนใหญ่มัใช้ฐานคล้ายคลึงกันด้วยกาวิเคราะห์และบันทึกข้อมูลบรรณานุกรมในระบบห้องสมุดอัตโนมัติตามมาตรฐานการสงวนกา AACR2R และ MARC Format หรือฐานข้อมูลของหน่วยงาน ใช้ข้อมูลกำหนดหัวเรื่องที่เป็นมาตรฐาน และอยู่ก่าหนดหัวเรื่องเฉพาะที่ก่าหนดขึ้นเองเช่น คู่มือหัวเรื่องภาษาไทย หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยหมวดหมู่ข้อมูลทางวัฒนธรรมและกลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นต้น ระบบการจัดระบบความรู้ที่ใช้ในงาน ประกอบด้วย ระบบการจัดระบบความรู้สากล และระบบการจัดระบบความรู้เฉพาะที่หน่วยงานพัฒนาขึ้น	1. ระบบการจัดระบบความรู้สากล ได้แก่ ระบบการจัดระบบความรู้ที่ศยิมลิวอี้ (DDO) และระบบการจัดระบบความรู้หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (LC) โดยมี 2 หน่วยงานที่ใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากลในการจัดระบบให้กับทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง 2. ระบบการจัดระบบความรู้ที่หน่วยงานพัฒนาขึ้นเองได้แก่ กลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสถาบันวัฒนธรรมศึกษาเป็นระบบที่ใช้การจัดกลุ่มความรู้ด้านมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องของประเทศไทย จำแนกความรู้ออกเป็น 7 สาขา 35 ประเภท และการจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรมของสถาบันทักษิณคดีศึกษาเป็นระบบที่ใช้การจัดกลุ่มข้อมูลทางวัฒนธรรมเพื่อถิ่นภาคใต้ จำนวนการรืออกเป็น 5 กลุ่ม 45 หมวดย่อย โดยมี 2 หน่วยงานที่ใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากลในการจัดระบบให้กับทรัพยากรสารสนเทศและความรู้เฉพาะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	1. ปัญหาด้านการจัดระบบความรู้ ประกอบด้วย (1) หน่วยงานนี้ใช้ไม่สามารถก่าหนดเลขหมวดหมู่เฉพาะเจาะจงสำหรับเนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศได้ และ (2) ระบบที่ใช้จำกัดความเป็นมาตรฐานทางวิชาการซึ่งส่งผลต่อการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศของหน่วยงาน 2. ปัญหาด้านการจัดการสารสนเทศ ประกอบด้วย (1) ทรัพยากรสารสนเทศไม่ตรงกับความต้องการและการไม่ทันสมัย (2) ผู้ใช้ไม่สามารถก่าหนดสาขาสารสนเทศออกนอกหน่วยงาน และบริการก่าค้นหาเอกสารมีอัตราค่าบริการค่อนข้างสูง (3) ผู้ใช้มีปัญหากาก่าหนดค่าค้เป็นค้กับความต้อการของผู้ใช้ และ (4) ผลการสืบค้นไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ (5) ทรัพยากรสารสนเทศจัดเก็บกระจายส่งผลให้ผู้ต้องใช้เวลากในการเข้าถึงและคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการ

ตารางที่ 2 การจัดการและปัญหาในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ของหน่วยงานที่ให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

การจัดการทรัพยากรสารสนเทศ	การจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ	ปัญหาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ
3. การจัดบริการสารสนเทศ ส่วนใหญ่จัดบริการสารสนเทศพื้นฐานเช่น บริการสืบค้นสารสนเทศ บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการยืม-คืน ทรัพยากรสารสนเทศ เป็นต้น และมีการจัดบริการสารสนเทศเฉพาะ ได้แก่ บริการรวบรวมความรู้เฉพาะเรื่อง บริการพื้นที่สำหรับการจัดนิทรรศการ บริการติดต่อประสานงานระหว่างแหล่งสารสนเทศกับผู้ใช้งาน และบริการจัดเตรียมเอกสาร ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด	3. ระบบการจัดระบบความรู้สักรวมกับระบบการจัดระบบความรู้ที่พัฒนาได้แก่ ระบบการจัดระบบความรู้ทัศนียมตัวอิ เป็นระบบที่ใช้ในการจัดระบบความรู้สำหรับทรัพยากรสารสนเทศทั่วไป และระบบการจัดหมวดหมู่พิเศษสำหรับเอกสารหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ จำแนกความรู้ออกเป็น 2 กลุ่ม 27 หมวดเป็นระบบที่ใช้ในการจัดระบบความรู้สำหรับเอกสารและหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ โดยมีเพียงหน่วยงานเดียวที่ใช้การจัดระบบในลักษณะดังกล่าวนี้	

2. การเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยของผู้ให้บริการ ปัญหาและข้อจำกัดในการใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย จากการสัมภาษณ์ผู้ใช้งาน 33 คน ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 20-29 ปี เป็นนักศึกษาในหลักสูตรหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย เช่น สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์และชุมชนเมือง สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เป็นต้น และเป็นนักวิชาการในสาขาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม เช่น คติชนวิทยา วัฒนธรรมศึกษา มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา การออกแบบผลิตภัณฑ์และงานหัตถกรรม และศิลปะสมัยใหม่ เป็นต้น โดยทำงานในตำแหน่งอาจารย์ นักวิชาการ ช่างานาน นักวิจัย ผู้ช่วยวิจัย และวิทยากรในหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา ทั้งนี้ ผู้ใช้งานเข้าถึงและใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยเป็นประจำอย่างต่อเนื่องเช่น 1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์ และทุกวัน เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานเพื่อประกอบการเรียน การค้นคว้าวิจัยในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องของทางด้านวัฒนธรรมไทย และประกอบการทำงานใน วิชาชีพทางด้านวัฒนธรรมไทย และความรู้ที่ใช้งานเป็นประจำ ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรม อาหารไทย ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม สื่อประสมและสื่อใหม่ งานสถาปัตยกรรม งานทัศนศิลป์ และงานวรรณกรรม

2.1 แหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย นอกจาก 5 หน่วยงานดังกล่าวแล้วส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยจาก ฐานข้อมูลและเว็บไซต์ (30 คน) ได้แก่ เว็บไซต์สถาบันบริการสารสนเทศ เว็บไซต์สถาบัน การศึกษา เว็บไซต์หน่วยงานราชการ สมาคมวิชาชีพและหน่วยงานเอกชนเช่น เว็บไซต์กองงาน ในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และเว็บไซต์รอยไทย เป็นต้น และฐานข้อมูล ออนไลน์ เช่นฐานข้อมูลงานวิจัยโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) ฐานข้อมูล JESTOR และฐานข้อมูล Persée เป็นต้น ด้วยการสืบค้นโดยตรงจากฐานข้อมูล (30 คน) หรือใช้เครื่องมือช่วยค้นบนอินเทอร์เน็ต (28 คน) เช่น Google เป็นต้น เนื่องจาก ฐานข้อมูลและเว็บไซต์เหล่านี้รวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่ตรงกับความต้องการ อีกทั้งยังใช้ในการติดตามผลงานวิชาการในประเด็นที่ตนเองมีความสนใจและมีความ ทันสมัย และมีระบบการจัดการที่เป็นระบบที่ค้นคืนทรัพยากรสารสนเทศได้สะดวก รวดเร็ว และใช้งานง่าย ทั้งนี้ข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลนิยมสืบค้น ได้แก่ รายการสารคดีทางศิลปวัฒนธรรม งานเทศกาลและประเพณี ด้วยการสืบค้นจากคำสำคัญที่เกี่ยวกับ“พิธีกรรมและความเชื่อ” “เทศกาลและประเพณี” “รูปแบบ/ลักษณะการแสดง” “งานเขียน/คำประพันธ์” “เครื่องมือ

เครื่องใช้” เช่น ชื่อชุมชน ชื่อสถานที่ ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ ชื่อเครื่องดนตรีและเพลง ชื่อเครื่องมือทางการเกษตร และชื่อการละเล่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการติดต่อขอคำแนะนำหรือข้อมูลจากนักวิชาการและนักวิจัยทางด้านวัฒนธรรมของหน่วยงาน (27 คน) เช่น กระทรวงวัฒนธรรม และสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าของผลงานและบุคคลในชุมชน เช่น หมอพื้นบ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้อาจติดต่อกันรู้จักหรือบุคคลอื่นเพื่อติดต่อผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ผู้ใช้ต้องการข้อมูล

ทั้งนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลบางส่วน (18 คน) ที่เข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ด้วยการติดต่อขอข้อมูลที่รวบรวมและจัดเก็บไว้ในหน่วยงาน ได้แก่ สถาบันบริการสารสนเทศ เช่น ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดเฉพาะ และศูนย์ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรม เป็นต้น หน่วยงานภาครัฐ-เอกชน และโครงการ/หน่วยวิจัยที่ดำเนินการจัดเก็บ อนุรักษ์และฟื้นฟูความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์ภูมิภาคว่าด้วยโบราณคดีและจิตรศิลป์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และวัด เป็นต้น เนื่องจากมีการรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศและความรู้เฉพาะเรื่องที่ตรงกับความต้องการ มีระบบการจัดการทรัพยากรที่ดี และค้นคืนได้สะดวกและรวดเร็ว โดยสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลที่หน่วยงานให้บริการด้วยตนเอง เช่น ฐานข้อมูลบรรณานุกรมทรัพยากรสารสนเทศ และฐานข้อมูลอื่นๆ เป็นต้น จากชื่อเรื่องและคำสำคัญที่เกี่ยวกับ “พิธีกรรมและความเชื่อ” “เทศกาลและประเพณี” “รูปแบบ/ลักษณะการแสดง” “งานเขียน/คำประพันธ์” “เครื่องมือเครื่องใช้” และคำค้นอื่นๆ เช่น ชื่อสถานที่ ยุคสมัย กลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา เป็นต้น นอกจากนี้ยังติดต่อขอความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์หรือผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานในการค้นหาสารสนเทศอีกด้วย

2.2 ปัญหาที่ผู้ให้ข้อมูลประสบในการค้นคืนและเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประสบปัญหาในประเด็นต่างๆ ประกอบด้วย (1) ปัญหาเกี่ยวกับคอลเลกชันทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ได้แก่ หน่วยงานไม่มีทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ (จำนวน 23 คน) เนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศขาดความทันสมัย มีเนื้อหาซ้ำกัน และเนื้อหาไม่มีความเฉพาะเจาะจง (จำนวน 22 คน) และจัดเก็บไว้ในสถานที่ต่างๆ ทำให้เข้าถึงและใช้งานไม่สะดวก (จำนวน 21 คน) ไม่สามารถหาแหล่งสารสนเทศที่รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

(จำนวน 9 คน) และหน่วยงานไม่มีคอลเลกชันเฉพาะด้านวัฒนธรรมไทย (จำนวน 7 คน) ส่งผลให้ผู้ที่ไม่สามารถติดตามและเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและ (2) ปัญหาเกี่ยวกับเครื่องมือช่วยค้นระบบการจัดหมวดหมู่และการค้นคืนสารสนเทศประกอบด้วย (2.1) ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นและระบบการจัดหมวดหมู่ ได้แก่ ไม่ทราบว่าหน่วยงานมีเครื่องมือช่วยค้น (จำนวน 8 คน) ไม่ทราบวิธีการใช้เครื่องมือช่วยค้น (จำนวน 7 คน) ไม่มีหมวดหมู่เฉพาะด้านวัฒนธรรม (จำนวน 7 คน) และเลขหมวดหมู่ที่กำหนดไม่สามารถบ่งบอกเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่เฉพาะเจาะจงได้ (จำนวน 7 คน) และ (2.2) ปัญหาด้านการค้นคืนสารสนเทศ ได้แก่ ผลการสืบค้นไม่ตรงกับความต้องการ (จำนวน 26 คน) ไม่สามารถใช้คำสำคัญที่เฉพาะเจาะจง ชื่อเรื่อง และหัวเรื่องหรือศัพท์สัมพันธ์ในการสืบค้นและเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้ (จำนวน 24 คน) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ใช้งานต้องเสียเวลาในการคัดเลือกสารสนเทศด้วยตนเอง และต้องขอความช่วยเหลือจากผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานเพื่อแนะนำหรือค้นคืนสารสนเทศในประเด็นที่ต้องการ

ตารางที่ 3 แหล่งสารสนเทศ วิธีการเข้าถึง และปัญหาและข้อจำกัดในการใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยของผู้ใช้บริการ

แหล่งสารสนเทศที่ใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย	การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย	ปัญหาและข้อจำกัดในการใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย
1. แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล ได้แก่ (1) นักวิชาการและนักวิจัยทางด้านวัฒนธรรม เช่น ผู้เชี่ยวชาญในกระทรวงวัฒนธรรม คณะอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น และ (2) บุคคลในชุมชน เช่น หมอพื้นบ้านและปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น 2. แหล่งสารสนเทศประเภทสถาบัน ได้แก่ สถาบันบริการสารสนเทศ เช่น ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาห้องสมุดเฉพาะและศูนย์ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรม เป็นต้นหน่วยงานภาครัฐ-เอกชน และโครงการ/หน่วยวิจัยที่ดำเนินการจัดเก็บ อนุรักษ์และฟื้นฟูความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ศูนย์วัฒนธรรมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และวัด เป็นต้น 3. แหล่งสารสนเทศประเภทอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เครื่องมือช่วยค้นบนอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์สถาบันบริการสารสนเทศสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการสมาคมวิชาชีพและหน่วยงานเอกชน เว็บไซต์เผยแพร่ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย เช่น เว็บไซต์ห้องงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และเว็บไซต์รายไทย เป็นต้น และฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น ฐานข้อมูลงานวิจัยโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaLIS) ฐานข้อมูล JESTOR และฐานข้อมูล Peesee เป็นต้น	1. แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล ผู้ใช้ติดต่อขอคำแนะนำนำหรือข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าของผลงานโดยตรง การขอคำปรึกษาและคำแนะนำจากอาจารย์ประจำวิชา คณบดีหรือบุคคลอื่นที่ติดต่ออยู่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ผู้ใช้ต้องการข้อมูล 2. แหล่งสารสนเทศประเภทสถาบัน ผู้ใช้ติดต่อข้อมูลจากหน่วยงาน และสืบค้นสารสนเทศจากฐานข้อมูลหน่วยงานให้บริการด้วยตนเอง เช่น ฐานข้อมูลบรรณานุกรมทรัพยากรสารสนเทศ และฐานข้อมูลอื่นๆ เป็นต้น โดยสืบค้นจากชื่อเรื่องและคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ "พิธีกรรมและความเชื่อ" "เทศกาลและประเพณี" "รูปแบบลักษณะการแสดง" "งานเขียนค่าประเพณี" "เครื่องมือเครื่องใช้" "สถานภาพของหน่วยงานในการค้นหาสารสนเทศ" 3. แหล่งสารสนเทศประเภทอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้สืบค้นจากคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ "พิธีกรรมและความเชื่อ" "เทศกาลและประเพณี" "รูปแบบลักษณะการแสดง" "งานเขียนค่าประเพณี" "เครื่องมือเครื่องใช้" "ชุมชน ชื้อสถานที่ ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ ชื่อเครื่องดนตรีและเพลง และชื่อการแสดง เป็นต้น	1. ปัญหาด้านคอลเลกชันทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ได้แก่ (1) ไม่มีทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ (2) เนื้อหาทรัพยากรสารสนเทศจะเจาะจง (3) ทรัพยากรสารสนเทศและไม่มีความเฉพาะเจาะจง ทำให้เข้าถึงและใช้งานไม่สะดวก (4) ไม่สามารถหาแหล่งสารสนเทศที่รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และ (5) หน่วยงานไม่มีคอลเลกชันเฉพาะด้านวัฒนธรรมไทย 2. ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้น ระบบการจัดหมวดหมู่ ได้แก่ (1) ไม่ทราบว่าหน่วยงานมีเครื่องมือช่วยค้น (2) ไม่ทราบบริการใช้เครื่องมือช่วยค้น (3) ไม่มีหมวดหมู่เฉพาะด้านวัฒนธรรม และ (4) เลขหมวดหมู่ที่กำหนดไม่สามารถบ่งบอกเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่เฉพาะเจาะจงได้ 3. ปัญหาด้านสืบค้นสารสนเทศ ได้แก่ (1) ผลการสืบค้นไม่ตรงกับความต้องการ และ (2) ไม่สามารถใช้งานได้สำคัญที่เฉพาะเจาะจง ชื่อเรื่อง และหัวเรื่องหรือศัพท์สัมพันธ์ในการสืบค้นและเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้

2.3 ข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยสำหรับหน่วยงาน
ที่ให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ผู้ให้ข้อมูลมีข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ ประกอบด้วย
(1) ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภทโดย
เฉพาะงานวิจัยทางด้านวัฒนธรรมไทย และควรมีเนื้อหาที่ครอบคลุมความรู้ด้านวัฒนธรรม
ไทยในแต่ละภูมิภาค (2) ด้านการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศควรมีระบบการจัดระบบ
เฉพาะที่ครอบคลุมเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย มีการจำแนกความรู้ตามยุคสมัย
ภูมิภาคและกลุ่มชาติพันธุ์ หรือคุณลักษณะเฉพาะอื่นๆ อย่างชัดเจน และควรจัดทำตรรกะ
และสาระสังเขปที่ให้อรรถาธิบายเกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศเพื่อความสะดวกในการค้นคืน
สารสนเทศ (3) ด้านการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศควรจัดพื้นที่สำหรับทรัพยากร
สารสนเทศด้านวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะ และควรจัดบริการที่สอดคล้องกับความต้องการ
ของผู้ใช้ เช่น มุมแนะนำทรัพยากรสารสนเทศใหม่ นิทรรศการหมุนเวียนทางด้าน
วัฒนธรรมบริการติดต่อหรือแนะนำผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม และการให้คำแนะนำ
เครื่องมือช่วยค้นทรัพยากรสารสนเทศ เป็นต้น และ (4) ด้านอื่นๆ เช่น หน่วยงานที่ให้
บริการสารสนเทศควรกำหนดนโยบายการจัดการหา รวบรวม จัดเก็บและให้บริการทรัพยากร
สารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่ชัดเจน ผู้ปฏิบัติงานควรมีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ด้านวัฒนธรรมไทยเพื่อให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการ และควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก
รวมถึงเครื่องมือสำหรับเผยแพร่ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย เช่น เว็บไซต์ เป็นต้น

3. ความต้องการระบบการจัดระบบความรู้ของผู้ปฏิบัติงานและผู้ใช้งาน
ของหน่วยงานให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง
ผู้ปฏิบัติงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดระบบความรู้และผู้ใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย
ของหน่วยงานพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นควรมีระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย
เพื่อใช้ในการจัดหมวดหมู่ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และทำให้ทราบถึงขอบเขตความรู้
ด้านวัฒนธรรมไทย เป็นระบบที่สามารถจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้อย่าง
ครอบคลุม ครบถ้วน สมบูรณ์ ใช้งานได้จริง ใช้งานง่ายและมีความยืดหยุ่นโดยระบบ
การจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยควรมีคุณลักษณะดังนี้ คือ (1) จำแนก/จัดกลุ่มเนื้อหา
ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยทุกกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม กลุ่มความรู้
ด้านงานศิลปะ กลุ่มความรู้ด้านสื่อ และกลุ่มความรู้ด้านงานสร้างสรรค์ตามลักษณะงาน
(2) โครงสร้างของระบบควรมีการแสดงกลุ่มความรู้ที่ครบถ้วน ชัดเจน รวมถึงมีการระบุ

ขอบเขตความรู้ก่อนจำแนกตามกลุ่มความรู้ และควรจำแนกความรู้ตามยุคสมัย พื้นที่ทาง ภูมิศาสตร์ กลุ่มชาติพันธุ์ และ (3) คุณลักษณะพิเศษของระบบควรแยกออกจากโครงสร้าง ของระบบในรูปแบบตารางช่วย (Axillaries Tables) อย่างชัดเจนตามลักษณะพิเศษ เช่น รูปแบบการบันทึกและการถ่ายทอดความรู้ ยุคสมัย ภูมิศาสตร์ และกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น และควรมีการกำหนดสัญลักษณ์ (Notation) และดรรชนี (Indexes) เพื่อความสะดวกใน การจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย

สำหรับความต้องการที่จะนำระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ไปใช้งาน พบว่า ผู้ปฏิบัติงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดระบบความรู้ของหน่วยงาน เห็นว่าควรนำระบบดังกล่าวมาใช้เป็นระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือของสถาบันบริการ สารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม (L1, L3, L4) ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเข้าถึงและแบ่งปัน ความรู้ระหว่างหน่วยงานด้านวัฒนธรรม (L1, L4, L5) และใช้เป็นดรรชนีเข้าถึงเนื้อหา ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย (L3, L4, L5) เช่น หัวเรื่อง และศัพท์สัมพันธ์ เป็นต้น สำหรับ ผู้ใช้งานเห็นว่าควรนำระบบดังกล่าวมาใช้เป็นระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือของสถาบัน บริการสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม (18 คน) ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเข้าถึงและแบ่งปัน ความรู้ระหว่างหน่วยงานด้านวัฒนธรรม (13 คน) และใช้เป็นดรรชนีเข้าถึงเนื้อหาความรู้ ด้านวัฒนธรรมไทย (12 คน) เช่น หัวเรื่อง และศัพท์สัมพันธ์ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสภาพปัจจุบันการจัดระบบและการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย สรุปได้ว่า

1. การจัดการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ของหน่วยงาน จากผลการศึกษาพบว่าทุกหน่วยงานดำเนินการตามหลักการจัดการทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดเป็นหลัก เนื่องจากความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยส่วนใหญ่บันทึกและเผยแพร่อยู่ในรูปแบบทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุด ดังนั้นทุกหน่วยงานจึงจัดหาด้วยวิธีการจัดซื้อและการได้รับอภินันทนาการเป็นหลัก และมีบางหน่วยงานดำเนินการผลิตทรัพยากรสารสนเทศขึ้นเองด้วยการรวบรวมและบันทึกความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม ประเพณี และเทศกาลของชุมชนและท้องถิ่น แล้วจึงลงทะเบียน วิเคราะห์และทำรายการตามมาตรฐานและคู่มือการวิเคราะห์และทำรายการของห้องสมุด และบันทึกข้อมูลในระบบห้องสมุดอัตโนมัติหรือฐานข้อมูลของหน่วยงาน นอกจากนี้ มีบางหน่วยงานที่มีนโยบายเปลี่ยนสื่อบันทึกความรู้ให้อยู่ในรูปแบบสื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มช่องทางการให้บริการและสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศของหน่วยงานอีกด้วย สำหรับการจัดบริการสารสนเทศส่วนใหญ่จัดบริการสารสนเทศพื้นฐานแก่ผู้ใช้บริการ เช่น บริการสืบค้นสารสนเทศ บริการยืม-คืนทรัพยากรสารสนเทศ และบริการสอน/แนะนำการใช้ห้องสมุด เป็นต้น และมีการจัดบริการสารสนเทศเฉพาะซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามนโยบายของหน่วยงาน เช่น บริการรวบรวมความรู้เฉพาะเรื่องบริการพื้นที่สำหรับการจัดนิทรรศการ/แสดงผลงาน บริการติดต่อประสานงานระหว่างแหล่งสารสนเทศกับผู้ใช้งาน และบริการจัดเตรียมเอกสาร เป็นต้น

สำหรับการกำหนดเลขหมวดหมู่ พบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ใช้ระบบการจัดระบบความรู้สากล เนื่องจากบรรณารักษ์หรือผู้ปฏิบัติงานคุ้นเคยกับระบบการจัดระบบความรู้ดังกล่าว ซึ่งพบปัญหาการกำหนดเลขหมวดหมู่ที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ทำให้ต้องกำหนดเลขหมู่ที่ใกล้เคียง ส่งผลต่อการค้นคืนและเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยของผู้ใช้งาน จากปัญหาดังกล่าวบางหน่วยงานจึงพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้สำหรับความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ด้วยการพัฒนาแบบขึ้นใหม่ ได้แก่ การจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรมของสถาบันทักษิณคดีศึกษาที่พัฒนาขึ้นตามหลักความรู้ทางคติชนวิทยา หรือการนำระบบการจัดระบบความรู้ที่มีอยู่มาปรับให้เกิดความเหมาะสม ได้แก่ กลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสถาบันวัฒนธรรมศึกษาที่นำการจัดแบ่งประเภทมรดก

ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมขององค์กรยูเนสโก แม้ว่าบางหน่วยงานจะมีการพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ที่สอดคล้องกับความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยแต่ก็ใช้งานเฉพาะหน่วยงานของตนเองแต่ไม่สามารถนำไปใช้อย่างแพร่หลายได้ ดังนั้นจึงควรพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดระบบความรู้ที่ครอบคลุมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยทั้งหมดเช่นเดียวกับสำนักงานสถิติแห่งชาติออสเตรเลียที่พัฒนาระบบการจัดหมวดหมู่วัฒนธรรมและการนับถว้านการออสเตรเลีย (ALC) (Edwards, 2001; Pink, 2008) สถาบันสถิติรัฐควิเบก ประเทศแคนาดาที่พัฒนาระบบการจัดหมวดหมู่วัฒนธรรมและกิจกรรมการสื่อสารรัฐควิเบก (QCCACS) (Routhier, 2006) รวมถึงการศึกษาและจัดหมวดหมู่คุณค่าวัฒนธรรมจีน (Chinese Cultural Values) ของประเทศจีน ฮองกง และไต้หวัน (Ying, 2000)

2. ระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ผลการศึกษา พบว่า ระบบการจัดระบบความรู้ที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นระบบการจัดระบบความรู้ที่ใช้งานเฉพาะหน่วยงาน ไม่ครอบคลุมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยทั้งหมด ซึ่งโครงสร้างของระบบประกอบด้วยหมวดใหญ่และหมวดย่อย ซึ่งนำไปใช้เป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างคอลเลกชันและจัดการกับทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่ของหน่วยงานเท่านั้น หากใช้เพื่อการระบบหมวดหมู่ให้กับทรัพยากรสารสนเทศยังไม่สามารถใช้งานได้ แม้ว่าจะมีบางระบบที่กำหนดสัญลักษณ์ของหมวดหมู่ เช่น การจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรมของสถาบันทักษิณคดีศึกษา แต่ก็เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการจัดระบบความรู้ของหน่วยงานเท่านั้น ทั้งนี้ระบบการจัดระบบความรู้เฉพาะทางด้านวัฒนธรรมไทยยังขาดการกำหนดคุณลักษณะพิเศษที่ใช้ระบุความเฉพาะเจาะจง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และการจัดลำดับความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดหมวดหมู่ให้กับความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาความคิดสำหรับข้อมูลสถิติด้านวัฒนธรรมแคนาดา (Canadian Framework for Culture Statistics) ของประเทศแคนาดา (Statistics Canada, 2011) สถาบันสถิติรัฐควิเบก ประเทศแคนาดาและการศึกษาและจัดหมวดหมู่คุณค่าวัฒนธรรมจีน (Chinese Cultural Values) ของประเทศจีน ฮองกง และไต้หวัน (Ying, 2000) ซึ่งศึกษาและพัฒนาหมวดหมู่ความรู้ด้วยการกำหนดขอบเขตความรู้โครงสร้างความรู้ซึ่งประกอบด้วยหมวดหมู่ใหญ่และหมวดหมู่ย่อยเท่านั้น ด้วยเหตุที่แต่ละหน่วยงานได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดระบบความรู้สำหรับความรู้ที่มีความ

เฉพาะเจาะจง โดยเฉพาะความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่มีขอบเขตและคุณลักษณะที่เฉพาะเจาะจงเช่นเดียวกับความรู้เฉพาะสาขาอื่น ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถจัดหมวดหมู่ให้กับความรู้ได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง อีกทั้งผู้ใช้สามารถค้นคืนและเข้าถึงความรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจงได้อย่างสะดวก

ดังนั้นในการศึกษาและพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงการกำหนดขอบเขตความรู้ การกำหนดวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของระบบที่ชัดเจน อันเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของระบบการจัดระบบความรู้ ซึ่งต้องมีการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดระบบความรู้ รวมทั้งสถานการณ์ในการใช้และการเข้าถึงความรู้เพื่อนำใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบและพัฒนาระบบ ทั้งนี้ในการออกแบบและพัฒนาระบบที่ดีต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการจัดระบบความรู้ ประกอบด้วย โครงสร้างความรู้ (Organization of Knowledge) คุณลักษณะพิเศษของความรู้ (Characteristic of Knowledge) และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ (Relationship of Knowledge) (Taylor, 2004; Broughton, 2006) อีกด้วย ซึ่งจะทำให้ระบบการจัดระบบความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. พฤติกรรมการเข้าถึงและการใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ผลการศึกษาพบว่า นอกจากทั้ง 5 หน่วยงานแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังเข้าถึงและใช้งานความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยจากฐานข้อมูลและเว็บไซต์ที่เผยแพร่ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย เนื่องจากมีรวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่ตรงกับความต้องการ ระบบการจัดการที่เป็นระบบที่ค้นคืนทรัพยากรสารสนเทศได้สะดวก รวดเร็ว และใช้งานง่าย ตลอดจนเพื่อติดตามผลงานวิชาการในประเด็นที่สนใจ และติดต่อขอคำแนะนำหรือข้อมูลจากนักวิชาการและนักวิจัยทางด้านวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าของผลงาน และบุคคลในชุมชน เช่น หมอพื้นบ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ผู้ใช้ต้องการข้อมูล นอกจากนี้ยังมีการติดต่อขอข้อมูลที่รวบรวมและจัดเก็บไว้ในหน่วยงาน ได้แก่ สถาบันบริการสารสนเทศ หน่วยงานภาครัฐ-เอกชน และโครงการ/หน่วยวิจัยที่ดำเนินการจัดเก็บ อนุรักษ์และฟื้นฟูความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยอีกด้วย ซึ่งปัญหาที่ผู้ใช้งานประสบในการค้นคืนข้อมูล ได้แก่ การกำหนดคำสำคัญในการสืบค้นที่เฉพาะเจาะจงและชื่อเรื่องในการสืบค้นและเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่ไม่ตรงกับระบบของฐานข้อมูลที่หน่วยงานให้บริการ ทำให้ต้องสืบค้นใหม่หรือได้ผลการสืบค้นที่ไม่ตรงกับความต้องการ

ทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาเดียวกันจัดเก็บไว้หลายที่ทำให้เข้าถึงไม่สะดวก และทรัพยากรสารสนเทศที่ให้บริการมีเนื้อหาที่ไม่ทันสมัยและไม่สอดคล้องกับความต้องการ

4. ความต้องการและความคาดหวังของระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ต้องการให้มีระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่มีคุณลักษณะดังนี้ คือ (1) มีการจำแนกและจัดกลุ่มเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยครบถ้วนทุกกลุ่มความรู้ (2) โครงสร้างของระบบควรระบุขอบเขตความรู้ก่อนจำแนกกลุ่มความรู้ รวมถึงควรจำแนกความรู้ตามยุคสมัย พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ และกลุ่มชาติพันธุ์ และ (3) ควรกำหนดคุณลักษณะพิเศษของระบบไว้ภายนอกโครงสร้างของระบบในรูปแบบตารางช่วย (Axillaries Tables) ตามรูปแบบการบันทึกและการถ่ายทอดความรู้ ยุคสมัย ภูมิศาสตร์ และกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ระบบควรกำหนดสัญลักษณ์ (Notation) และดรรชนี (Indexes) เพื่อความสะดวกในการใช้งาน

ทั้งนี้ ระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยควรที่จะจัดการและจัดระบบเนื้อหาความรู้ที่ครอบคลุมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยอย่าง ครบถ้วน สมบูรณ์ และควรเป็นระบบที่มีความยืดหยุ่น ใช้งานง่าย และนำไปใช้งานได้จริงในการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย โดยนำไปใช้เป็นระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือของสถาบันบริการสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือสำหรับเข้าถึงและแบ่งปันความรู้ระหว่างหน่วยงานด้านวัฒนธรรม และเป็นดรรชนีเข้าถึงเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย เช่น หัวเรื่อง และศัพท์สัมพันธ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่ให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยควรร่วมมือกันในการพัฒนามาตรฐานการลงรายการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยเพื่อให้ทุกหน่วยงานได้ทำรายการและให้รายละเอียดเกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่เป็นมาตรฐานเดียวกันซึ่งจะช่วยในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางบรรณานุกรม และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ระหว่างหน่วยงานอื่นจะส่งผลต่อการบริหารจัดการข้อมูลความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยของประเทศ รวมถึงการจัดบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังควรมีการเพิ่มพูนทักษะความรู้แก่บุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้าน

วัฒนธรรมไทยให้มีทักษะและความรู้ในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่ถูกต้อง เช่น การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย การอบรมเชิงปฏิบัติการการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และการอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย เป็นต้น

2. หน่วยงานที่ให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยควรร่วมมือกันในการพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย ซึ่งสามารถดำเนินการได้ใน 2 รูปแบบ คือ (1) การนำระบบการจัดระบบความรู้ที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน เช่น ระบบการจัดกลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสถาบันวัฒนธรรมศึกษา และระบบการจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรมของสถาบันทักษิณคดีศึกษา เป็นต้น มาเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และ (2) การพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยขึ้นใหม่ โดยระบบการจัดระบบความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยที่จะพัฒนาขึ้นต้องเป็นระบบที่สอดคล้องกับมาตรฐานทางวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สามารถระบุขอบเขตความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้อย่างชัดเจน มีการจัดการและจัดหมวดหมู่ความรู้ได้อย่างครอบคลุม และสามารถจำแนกความรู้ตามคุณลักษณะพิเศษ เช่น ยุคสมัย ภูมิศาสตร์ และกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น เพื่อให้ทุกหน่วยงานนำไปใช้งานในการจัดระบบความรู้ทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และเป็นเครื่องมือในการติดตามและเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้บริการสารสนเทศค้นคืนและเข้าถึงความรู้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

3. หน่วยงานที่ให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยควรร่วมมือกันในการพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยเพื่อจัดทำนโยบายในการรวบรวม จัดหา จัดระบบ จัดทำเครื่องมือช่วยค้น จัดบริการสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการดำเนินการกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานและการให้บริการสารสนเทศอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาให้การจัดการและการให้บริการสารสนเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้สูงสุด

4. หน่วยงานที่ให้บริการความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยควรร่วมมือกันในการพัฒนาระบบการให้บริการสารสนเทศด้านวัฒนธรรมไทยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เนื่องจาก

ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบกับพฤติกรรมของผู้ใช้ที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ผู้ให้บริการติดตาม ค้นคืน และเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยผ่านทางเครื่องมือช่วยค้น ฐานข้อมูลของหน่วยงานและเว็บไซต์เพื่อให้การจัดบริการสารสนเทศของหน่วยงานตอบสนองความต้องการของผู้ใช้จึงควรมีการพัฒนากระบวนการให้บริการสารสนเทศผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการสืบค้นสารสนเทศ บริการยืม-คืนทรัพยากรสารสนเทศ บริการสารสนเทศทันสมัย บริการนำส่งสารสนเทศ ตลอดจนการแจ้งข้อมูลข่าวสาร การจัดกิจกรรม และการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลของหน่วยงาน เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการติดตาม ค้นคืน และเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่หน่วยงานที่มีการจัดบริการสารสนเทศที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ

เอกสารอ้างอิง

- Broughton, V., Hansson, J., Hjørland, B., & López-Huertas, M.J. (2005). **Knowledge organization**. Retrieved March 21, 2012, from http://arizona.openrepository.com/arizona/bitstream/10150/105851/1/KnowledgeOrg_chapter%207.pdf
- Broughton, V. (2006). **Essential classification**. London: Facet Publishing.
- Broughton, V. & Slavic, A. (2007). Building a faceted classification for the humanities: principles and procedures. **Journal of Documentation**. 63(5), 727-754.
- Edwards, R.E. (2001). **Australian culture and leisure classifications**. Canberra: Australian Bureau of Statistics.
- Hjørland, B. (2008). What is knowledge organization?. **Knowledge Organization**, 35, 86-101.
- Hodge, G. (2000). **Systems of knowledge organization of digital libraries: beyond traditional authority files**. Washington, D.C.: Digital Library Federation.

- Howkins, J. (2001). **The creative economy: how people make money from ideas**. London: Penguin Books.
- Institute of Cultural Studies. (2013). **Guide to project proposals for collecting and storing Intangible cultural heritage data in 2013BE**. (In Thai). Bangkok : Department of Cultural Promotion. Ministry of Culture.
- Jantipa, T. (2007). **Development of the folklore museum, the Institute for Southern Thai Studies**.(In Thai). Master of Arts thesis in Cultural Management, College of Innovation, Thammasat University.
- Kong, L., Gibson, C., Khoo, L.&Semple, A. (2006). Knowledges of the Creative Economy : Towards a Relational Geography of Diffusion and Adaptation in Asia. **Asia Pacific Viewpoint**, 47(2), 173-194.
- Ministry of Culture. (2013). **Rak Watanatham project**. (In Thai). Bangkok: Ministry.
- Ministry of Culture. (2017). **20-Year cultural strategic direction framework in the 20-year national strategic framework (Draft)**. (In Thai). Retrieved September 12, 2017, from https://www.m-culture.go.th/th/ewt_dl_link.php?nid=7162
- Nuntapichai, S. (2011). **Knowledge organization system framework for Thai traditional medicine**. (In Thai). Ph.D. Dissertation in Information Studies, Graduate School, KhonKaen University.
- Phtarakiatcharoen, B. (2013). **Analyzing and organizing knowledge recorded in palm leaf manuscript**. (In Thai). Ph.D. Dissertation in Information Studies, Graduate School, KhonKaen University.
- Pink, B. (2008). **Australian culture and leisure classifications**. 2nd ed. Canberra: Australian Bureau of Statistics.
- Prince DamrongRajanupab Library. (2014). **Prince Damrong Rajanupab library**. (In Thai). Retrieved September 12, 2015, from <http://www.nlt.go.th/th/damronglib>

- Routhier, C. (2006). **An Economic classification for the culture sector: the Québec experience**. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Shiri, A. & Molberg, K. (2005). Interfaces to knowledge organization systems in Canadian digital library collections. **Online Information Review**, 29(6), 604-620.
- Statistics Canada. (2011). **Canadian framework for culture statistics: classification guide for the Canadian framework for culture statistics 2011**. Ottawa: Demography Division.
- Taylor, A.G. (2004). **The organization of information**. Westport, CT: Libraries Unlimited.
- UNCTAD. (2010). **Creative economy report 2010: the challenge of assessing the creative economy towards informed policy-making**. Retrieved November 12, 2011, from http://www.unctad.org/en/Docs/ditctab20103_en.pdf
- Ying, F. (2000). A classification of Chinese culture. **Cross Cultural Management: An International Journal**, 7(2), 3-10.